

سه‌م هر یک از مقیاس‌های پایگاه اقتصادی و اجتماعی در پیش‌بینی شادکامی دانش‌آموزان دختر

ندا اسماعیلی فر^۱، بهنام شکری^۲، عبدالله شفیق آبادی^۳، قدسی احقر^۴، زینب رضایی^۴

^۱دانشجوی دکتری تخصصی مشاوره دانشگاه خوارزمی

^۲دانشجوی دکتری تخصصی جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی

^۳هیات علمی دانشگاه علامه طباطبائی

^۴دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه خوارزمی

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی سهم هر یک از ابعاد پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده در پیش‌بینی شادکامی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه است. برای این منظور، تعداد ۲۰۰ نفر از بین کل دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شهر رودهن، به روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نشان داد که بین ابعاد پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده و شادکامی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد و پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده می‌تواند شادکامی دانش‌آموزان را به طور موثر پیش‌بینی کند.

کلید واژه‌ها: شادکامی؛ پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده

مقدمه

در دهه‌ی گذشته در مورد جنبه‌های مختلف شادکامی پژوهش‌های زیادی انجام شده است (ارجیل، ۱۹۸۷؛ آیزنک، ۱۹۹۰؛ مایرز، ۱۹۹۲). در سال‌های اخیر برای تبیین علل و پیامدهای شادکامی یا به زیستی-روانی تلاش‌های زیادی انجام شده است (چنگ و فارنهام، ۲۰۰۵). و بیشتر این بررسی‌ها بر عوامل جمعیت‌شناختی و دیگر متغیرهای اجتماعی-اقتصادی تمرکز کرده‌اند، شادکامی مولفه‌ی روانی است که از عوامل فراوانی تأثیر می‌پذیرد. برخی از این عوامل عبارتند از: ابعاد مختلف شخصیت همچون درون‌گرایی، برون‌گرایی و روان‌نژندی (مک‌کری و کوستا، ۱۹۹۱؛ نوری، ۱۳۸۵؛ علی‌پور، ۱۳۸۴). وضعیت مالی، زندگی خانوادگی، سلامت جسمانی و اشتغال (ایسترلین، ۲۰۰۶)، معنای زندگی (مالکی، ۱۳۸۷) مذهب (لوپس و همکاران، ۲۰۰۵) و جهت‌گیری مذهبی (آزموده و همکاران، ۱۳۸۶). پایگاه اقتصادی - اجتماعی از کاربردی-ترین متغیرهای مستقل در تحلیل رفتارها، ایستارها و عقاید افراد و موقعیت آنها در سلسله‌مراتب اجتماعی است (آینلی و لونگ، ۱۹۹۵). پایگاه معادل فارسی واژه‌ی انگلیسی *status* و فرانسوی *statu* است و در متون ادبیات کلاسیک جامعه‌شناسی، به معنی مقام، منزلت و شان به کار رفته است (ملوین، ۱۳۷۹: ۶۴). به اعتقاد وبر، پایگاه به حرمت یا احترام اجتماعی اطلاق می‌گردد که به افراد یا گروه‌ها واگذار می‌شود. تحول در مفهوم قشربندی جامعه، بیانگر این واقعیت است که مفهوم مذکور، تحت تأثیر عوامل متعدد، پیچیده و درهم‌تنیده شکل می‌گیرد، از این رو، در مقاله حاضر، از اصطلاح پایگاه اجتماعی-اقتصادی استفاده می‌شود، با این فرض که واژه‌ی پایگاه، از انعطاف مفهومی بیشتری برخوردار است

و غیر از بعد اقتصادی (درآمد و ثروت)، بعد فرهنگی (تحصیلات) و بعد اجتماعی (منزلت شغلی) را نیز شامل می‌شود. از این رو، در حال حاضر، طیف وسیعی از پژوهشگران، هنگام بررسی نظام قشربندی، از اصطلاح پایگاه اجتماعی-اقتصادی استفاده می‌کنند.

کار (۲۰۰۳) اشاره می‌کند که هر چه محیط زندگی لذت بخش تر باشد، بطور قابل ملاحظه ای با شادکامی و رضایت از زندگی بیشتری نیز همراه است. این محیط می‌تواند هم کشور، شهر و محله و هم محیط خانه و امکان دسترسی به اسباب شادی (به عنوان نمونه موسیقی) را در بر گیرد. داینر (۲۰۰۵) در دانشگاه ایلی نویز دریافت، ملی که از نظر اقتصادی ناموفق اند دوره های شادکامی کنترل شده ای دارند. معمولا مردم کشورهای فقیر بخاطر نداشتن زندگی مجلل ناراضی هستند. ولی در کشورهای ثروتمند مثل آمریکا نیز افزایش درآمد منجر به افزایش سطح آسودگی ملی نمی‌شود. در کشورهای پیشرفته، افراد خیلی پولدار شادی نسبتا ثابتی را نسبت به افراد متوسط دارند؛ زیرا، آنها خودشان را بهتر از دیگران می‌بینند. این توضیحات از تئوری مقایسه اجتماعی بدست آمده که بر این باور است شادی هر فرد بر پایه دریافت اختلافات بین موقعیت خودمان و دیگران است (وود، ۱۹۹۶؛ به نقل از قرشی، ۱۳۸۴). در کشورهای اقتصادی پیشرفته مردمی که پول درآوردن از هر هدفی برایشان مهم تر است کمتر از استانداردهای زندگیشان راضی هستند. این ممکن است بخاطر مراحل جمع آوری پول باشد که با برخوردهای اجتماعی و روانی منجر به شادکامی می‌شود (مایرز، ۲۰۰۰).

روش

شرکت‌کنندگان و طرح پژوهش

جامعه ی آماری پژوهش حاضر، شامل تمام دختران دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر رودهن در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ بود که از این جامعه، تعداد ۲۰۰ نفر به روش نمونه گیری تصادفی چند مرحله ای، انتخاب و مورد آزمون قرار گرفتند.

ابزار

ابزارهای این پژوهش عبارت بودند از پرسشنامه شادکامی آکسفورد که در سال (۱۹۸۹) توسط آرچیل و لو تهیه شده است. این پرسشنامه دارای ۵ مقیاس به شرح زیر است: رضایت از زندگی، خلق مثبت، سلامتی، کفایت و عزت نفس. آزمون شادی آکسفورد در سال ۱۹۹۰ توسط آرچیل و لو تهیه شده است و دارای ۲۹ ماده شش گزینه ای است. که براساس یک طیف شش درجه ای از ۱ تا ۶ نمره گذاری می‌شود. پرسشنامه پایگاه اقتصادی و اجتماعی بابایی و همکاران: این تست شامل ۲۴ سوال به روش پنج گزینه ای طیف لیکرت طراحی شده است و سه مولفه اساسی قدرت، ثروت و پایگاه اجتماعی یک خانواده را می‌سنجد.

نتایج

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار و خطای استاندارد شاخص‌های مورد مطالعه ی پژوهش

خطای استاندارد	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	میانگین	
۰/۷۳	۸/۴۵	۳۳	۹۶	۸۱/۹۱	پایگاه اقتصادی و اجتماعی
۰/۹۶	۵/۴۹	۱۶	۷۱	۶۳/۹۱	شادکامی

جدول ۲. خلاصه مدل رگرسیون، تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری رگرسیون شادکامی بر ابعاد پایگاه اقتصادی اجتماعی رگرسیون شادکامی بر خرده مقیاسهای پایگاه اقتصادی و اجتماعی

SE	R ²	R	P	F	Ms	df	SS	
۱۸/۴۶۶	۰/۱۴۴	۰/۳۷۹	۰/۰۱۲	۵۹۹/۲	۴۱۴/۸۸۶	۸	۷۰۹۱/۳۱۲	رگرسیون
					۳۴۱/۰۰۸	۱۹۲	۴۲۲۸۴/۹۴۴	باقیمانده
						۲۰۰	۴۹۳۷۶/۲۵۶	کل

متغیر	B	SEB	Beta	t	p
ثابت	۴۲/۱۲۱	۹/۴۱۴		۴/۴۷۵	۰/۰۰۰۱
قدرت	۱/۷۲۱	۰/۶۹۳	۰/۲۴۶	۲/۴۸۵	۰/۰۱۴
ثروت	۱/۵۰۸	۰/۷۶۷	۰/۲۱۳	۲/۴۲۱	۰/۰۲۵
منزلت	۱/۵۹۵	۰/۴۶۶	۰/۳۲۳	۳/۴۲۴	۰/۰۰۱

جدول ۲ خلاصه‌ی مدل رگرسیون، تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری رگرسیون شادکامی بر ابعاد پایگاه اقتصادی-اجتماعی را نشان می‌دهد. همانطور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، نسبت F مشاهده شده معنادار است ($P < ۰/۰۱۲$ و $R^2 = ۰/۱۴۴$). نتایج برآورد مدل معنادار در جدول ضرایب رگرسیون نشان می‌دهد که ضرایب تاثیر ابعاد پایگاه اقتصادی-اجتماعی با توجه به آماره t برآورد می‌شود که این متغیرها (قدرت، ثروت و منزلت) می‌تواند تغییرات مربوط به شادکامی را در دانش آموزان پیش بینی کند.

بحث

با توجه به یافته‌ها با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت بین شادکامی و پایگاه اقتصادی و اجتماعی خانواده دانش آموزان رابطه معنادار وجود دارد. نتیجه این فرضیه همسو با تحقیقات فینچام می‌باشد. البته این آثار شادی وقتی بروز می‌کنند که احساس ذهنی شاد بودن، کیفیتی از رفاه کلی شخص باشند نه اینکه تنها توهمی درباره احساس بوده هیچگونه ربطی به شادی اصیل نداشته باشند و رفاه کلی شخص ترکیبی از ثروت و جایگاه و قدرت اجتماعی خانواده در اجتماع است. هیدی و ویرینگ (۱۹۹۲) در مطالعه‌ای که بر روی مردم استرالیا انجام دادند دریافتند که رضایت از زندگی با منزلت اجتماعی خانواده همبستگی بالایی دارد. چندین مطالعه نشان دادند که شادکامی به عنوان یک سپر در مقابل استرس عمل می‌کند (خوش کنش، ۱۳۸۵). زندگی متمدن امروزی از پیچیدگی خاصی برخوردار است و از پیامدهای منفی آن می‌تواند فرسودگی جسمی و روانی باشد. به منظور مقابله با چنین اثرات مخربی می‌توان شادی و شادکامی را در جامعه ایجاد کرد. به عبارتی، رسیدن به شادی و شادکامی، مطلوب هر انسانی است و برای ایجاد آن از هیچ تلاشی کوتاهی نمی‌کند. مسلماً هر چه شادی در جامعه بیشتر رواج پیدا کند، روح امیدواری و تلاش نیز بیشتر می‌شود. نباید از نظر دور داشت که درصد زیادی از جمعیت کشور ما را دانش آموزان و دانشجویان تشکیل می‌دهند.

دهند، بدین لحاظ توجه به مسایل آنها می‌تواند نقش مهمی در ارتقاء بهداشت و سلامت روانی جامعه داشته باشد. بنابراین، در راستای مطالب عنوان شده، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه می‌گردد: با توجه به این که شادکامی یک ویژگی ارتقا پذیر است، با اعمال روش‌های مداخله‌ای (آموزش) مبتنی بر آموزش شادکامی، متعاقباً سلامت روان نیز افزایش پیدا خواهد کرد. بنابراین، یکی از گروه‌های هدف مناسب برای چنین مداخلاتی دانشجویان هستند. به لحاظ تاثیر و کارایی روش‌های روان‌شناختی در ارتقای سطح بهداشت روانی جامعه دانشجویان، پیشنهاد می‌شود در این زمینه کارگاه‌های آموزشی مهارت‌های زندگی و مهارت‌های مقابله‌ای و نیز سمینارهای روان‌شناسی در دانشگاه‌ها برگزار گردد. اجرای برنامه‌های آموزشی و پیشگیرانه به منظور بالا بردن سطح نشاط در بین دانشجویان می‌تواند به بهبود بهداشت روانی و ارتقای تحصیلی کمک نماید. با توجه به اهمیت شادکامی به عنوان یک شاخص مثبت و اختلال‌های روان‌شناسی به عنوان شاخص منفی از بهداشت روانی از یک سو و از سوی دیگر با توجه به اینکه جمعیت دانشجویی به عنوان یک جمعیت جوان و آینده‌ساز کشور است این ضرورت آشکار می‌شود که برای جلوگیری از هدر رفتن منابع مادی و معنوی آموزش و پرورش، باید به مساله سلامت روانی و شادکامی دانش‌آموزان توجه بیشتری نمود و اقداماتی در جهت بررسی بیشتر عوامل مرتبط با سلامت روانی و شادکامی دانش‌آموزان صورت گیرد.

منابع

- Argyle, M., Martin, M., & Crossland, J. (1989). Happiness as a function of personality and social encounters. In J. P. Forgas and J. M. Innes(Eds.), *Recent Advances In Social Psychology: An International Perspective*(189-203). North Holland: Elsevier.
- Argyle, M., Martin, M., & Lu, L. (1995). Testing for stress and happiness: The role of social cognitive factors. In C. D. Spielberger, & Sarason, I.G. (Eds.), *Stress and Emotion*, Washington, D. C: Taylor And Francis .
- Ainley, J., & Long, M. (1995). Measuring Student Socioeconomic Status. In J. Ainley, B. Graetz, M. Long, & M. Batten (Eds.), *Socioeconomic Status and School Education* (pp. 53-76). Canberra: AGPS.
- Alexander, K. L., Eckland, B. K., & Griffin, L. J. (1975). The Wisconsin Model of SocioEconomic Achievement: A Replication. *American Journal of Sociology*, 81(2), 324-342.
- Bourdieu, P. (1973). Cultural Reproduction and Social Reproduction. In R. Brown(Ed.), *Papers in the Sociology of Education* (pp. 71-112). London: Tavistock.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Britten, N., & Heath, A. (1983). Women, Men and Social Class. In E. Gamarnikow, D. Morgan, J. Purvis, & T. D. (Eds.), *Gender, Class and Work* (pp. 46-60). London: Heinemann.
- Broom, L. D.-J. P. M., Patrick. (1977). *Investigating Social Mobility*. Canberra, Department of Sociology, the Research School of the Social Sciences, Australian National University, Departmental Monograph. *Canberra: Department of Sociology*,.
- Castles, I. (1986). *Australian Standard Classification of Occupations: Statistical Classification* (ABS Catalogue 1220.0): Australian Bureau of Statistics.
- Coleman, J. S. (1987). Families and Schools. *Educational Researcher*, 32-38.
- Connell, R. W. (1977). *Ruling Class Ruling Culture: Studies of Conflict, Power and Hegemony in Australian Life*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Duncan, O., D. (1961). A Socioeconomic Index for all Occupations. In A. J. J. Reiss(Ed.), *Occupations and Social Structure*. (pp. 109-138). Glencoe, Il:Free Press.
- Erikson, R., & Goldthorpe, J. (1992). *The Constant Flux. A Study in Class Mobility in Industrial Nations*. Oxford: Clarendon Press.
- Goldthorpe, J. H. (1984). Women and Social Class: A Reply to the Replies. *Sociology*,18(4), 491-499.
- Graetz, B. (1995). Socioeconomic Status in Education Research and Policy. In J. Ainley, B. Graetz, M. Long, & M. Batten (Eds.), *Socioeconomic Status and School Education* (pp. 23-51). Canberra: AGPS.
- Jones, F. L. (1989). Occupational Prestige in Australia. A New Scale. *Australian and New Zealand Journal of Sociology*, 25(2), 187-199.
- Lokan, J., Ford, P., & Greenwood, L. (1996). *Maths and Science on the Line: Australian junior secondary School Students ' performance in the Third International Mathematics and Science Study*. (Vol. 1).
- McGaw, B., Long, M. G., Morgan, G., & Rosier, M. J. (1988). *Literacy and Numeracy in Victorian Schools*. (Vol. 34). Hawthorn: ACER.
- Najman, J. M., & Brampton, M. (1991). An ASCO based Occupational Status Hierarchy for Australia: A research Note. *Australian and New Zealand Journal of Sociology*, 27(2), 218-231.
- White, K. R. (1982). The Relationship between socioeconomic status and academic achievement. *Psychological Bulletin*, 91(3), 461-481.
- Williams, T., Long, M., Carpenter, P. H., & Hayden, M. (1993b). *Year 12 in the1980s*. Canberra: AGPS.